
E-Öğrenme Sürecinde Değerlendirme ve Kalite

Prof. Dr. Yasemin GÜLBAHAR

e-Öğrenme Sürecinde Değerlendirme

- Geleneksel öğretim ortamlarında uygulanan değerlendirme türleri, e-öğrenme süreçlerine kolayca uyarlanabilmektedir.
- E-öğrenme yöntemi ile sürdürülen öğretim süreçlerinde, hem süreci değerlendirmek için “Biçimlendirici Değerlendirme” hem de ürünü değerlendirmek için “Düzey Belirleyici” değerlendirme yapmak gerekir.

Değerlendirme Türleri

- E-öğrenmenin başarısı açısından, öğrencilerin, en geç haftalık olarak, olabildiğince sık izlenmesi uygun olacaktır.
- Bu izleme sürecinde değerlendirme yaklaşımlarında çeşitlilik yaratmak önerilen bir durumdur.
- Bu çeşitlilik klâsik ve alternatif değerlendirme yaklaşımlarının bir arada kullanılması ile çok daha anlam kazanacaktır.
- E-öğrenme ortamı öğrenci merkezli bir yapı olduğu ve oluşturmacı yaklaşımı temel aldığı için, değerlendirme amacıyla ağırlıklı olarak alternatif yaklaşımların seçilmesi uygun olacaktır.

Klasik Değerlendirme Yaklaşımları

- ❑ Çoktan seçmeli
- ❑ Doğru-yanlış
- ❑ Boşluk doldurma
- ❑ Eşleştirme
- ❑ Kısa-cevaplı soru türleri

Çoktan Seçmeli Test

1. Bilgisayarda bulunan bilgiyi kağıda aktarmak amacıyla kullanılan donanım birimine ne ad verilir?

A) Scanner (tarayıcı)
 B) Printer (yazıcı)
 C) Plotter (çizici)
 D) Monitör (ekran)

Doğru/Yanlış

2. Genellikle bir seçenek, pencere yada işlemden çıkmak için kullanılan tuş "Enter"dir?

A) Doğru B) Yanlış

Boşluk Doldurma

Sorularda yer alan boşlukları uygun kelimeyi yazarak

Bir ölçme aracının ölçmeyi amaçladığı özelliği, başka herhangi bir özellikte karşımadan doğru ve anlamlı bir şekilde ölçebilme derecesi <1> olarak tanımlanır. Yapılan değerlendirmenin türü, ya da birini ardına yapılan denemelerden aynı sonucun elde edilmesi <2> olarak tanımlanır. Değerlendirmenin <3> olması için öncelikle güvenilir olması gerekir. Ancak <4> olan bir değerlendirme <5> olmayabilir.

1 2
4 3
5

Kısa Cevaplı

5. "Ankara başkent olan kaç yıl olmuştur?" Sorusu hangi tür geçerlik bakımından zayıftır? Kısa, aralıklı ve basit yanıtınız.

Eşleştirme

4. Aşağıdaki durumlar için uygun hata türlerini maddelerin başına A eşleştiriniz.

Bir sınavda her öğrenciyi 5 puan verilmesi
 Öğrencilerin puanlarının aldığı puanların yüzde 10'u kadar artırılması
 Öğretmenin tanıdığı ve sevdiği öğrencilere 10 puan fazla vermesi
 30 soruluk kısa cevaplı bir testteki 15 sorunun okunamaması nedeniyle hiçbir öğrenci tarafından
 Sınav günü öğrencinin hasta olması nedeniyle bildiği soruları yanıtlayamaması

A) Tesadüfi Hata
B) Sistemik Hata
C) Sabit Hata

Alternatif Değerlendirme Yaklaşımları

- E-Portfolyo Değerlendirme
- Proje Tabanlı Örnek Bir Yaklaşım: Web Macerası (WebQuest)
- Tartışmaların Değerlendirilmesi

E-Portfolyo Değerlendirme

- Öğrencilerin akademik gelişimlerini yansıtarak, eğitmenin ve öğrencinin kendi gelişimini izlemesi için önemli kanıtlar ve ürünler içerir (Kutlu, Doğan ve Karakaya, 2009).
- Ders içeriğine uygun olarak, bulmaca, kavram haritası, çalışma yaprakları, araştırma raporu, belgesel, makale, gözlem raporu, broşür, video kaydı, blog sayfası, web sitesi, poster, öykü, animasyon, eğitim yazılımı, sunu, gazete, ses kayıtları, sınav soruları, webquest, röportaj, çizim, şiir ve öz değerlendirme raporu gibi çok farklı bileşenlerden oluşabilir (Gülbahar, 2009).
- Ayrıca ürünler, öğrencinin kendini yansıtabildiği; “1) Neden bu ürün türünü seçtim? 2) Ne yaptım? 3) Ne öğrendim? ve 4) Nasıl daha iyi olabilirdim? “ gibi soruların yanıtlarını da içerebilir.

Proje Tabanlı Örnek Bir Yaklaşım: Web Macerası

1. Etkinliğe öğrenciyi hazırlayan ve bazı ön bilgileri sağlayan bir “giriş”.
2. Yapılabilir ve ilginç olan bir “işlem”.
3. İşlemi tamamlamak için gerekli olan “bilgi kaynakları”. Kaynakların çoğu, internet üzerinden erişilebilen bilgilerden oluşmalıdır. Bilgi kaynakları, Web dokümanlarından, e-posta veya eş zamanlı konferans yoluyla ulaşılabilmeyen uzmanlardan, veri tabanlarından, kitaplardan ve diğer dokümanlardan oluşabilir. Kaynaklara ulaşmayı sağlayan bu yöntemle öğrencinin internet ortamında zaman kaybetmeden aradığını bulması sağlanmaktadır.
4. Öğrencinin, işlemi başarması için tamamlaması gereken adımların olduğu “süreç”. Süreç, açık bir şekilde tanımlanan adımlara bölünmelidir.
5. “değerlendirme”, elde edilen bilgilerin ne şekilde organize edileceğini, sonuçların nasıl değerlendirileceğini, değerlendirme kriterlerinin neler olduğunu içerir ve genelde bir dereceleme ölçeği sunulur.
6. Maceranın sonunda ulaşılan “sonuç”. Öğrencilere ne öğrendiklerini hatırlatır ve kazandıkları bu tecrübeyi diğer alanlarda kullanmalarını konusunda onları cesaretlendirir.

Tartışmaların Değerlendirilmesi

1. e-Öğrenme sürecinde öğrencilerin tartışmalar yürütebilmesi için en yaygın kullanılan iletişim araçları “sohbet” ve “forum”dur.
2. Tartışma süreçlerinde öğrenciler düşünme becerilerini geliştirmekte, içerik oluşumuna katkı sağlamakta ve diğer öğrencilerin yorumlarını okuyarak yeni bilgiler öğrenebilmektedirler.
3. Alternatif değerlendirme yaklaşımlarında yalnızca tartışma süreçleri farklı etkinliklerde rubrik ve dereceleme ölçekleri kullanarak rahatlıkla değerlendirilebilir. Ayrıca bu araçlar, kendini değerlendirme ve akran değerlendirme amacı ile de kullanılabilir.

Neleri Değerlendireceğiz?

E-öğrenme sürecini değerlendirmek için pek çok soruya yanıt aramamız gerekir:

1. Öğrenciler süreci yararlı buldular mı?
2. İçerik öğrenim kazanımları ile tutarlı mıydı?
3. Etkinlikler harcanılan zaman açısından yeterince öğretici miydi?
4. Öğrenciler beklenenden farklı deneyimler yaşadılar mı?
5. Öğrenciler ne düzeyde uzmanlaşabildiler?
6. Eğitmen öğrenci oluşun değişimin farkına vardı mı?

Neleri Değerlendireceğiz?

- Öğretim Etkinliklerinin değerlendirilmesi
- Program hedeflerinin değerlendirilmesi
- Kuralların değerlendirilmesi
- Organizasyonun değerlendirilmesi
- Etkililiğin değerlendirilmesi

E-Öğrenme için Kritik Başarı Faktörleri

- Başka bir araştırmacı Fresen (2007) kritik başarı faktörleri için bir taksonomi önermiştir.
- Araştırmacı bu faktörleri kurumsal faktörler, teknoloji faktörleri, eğitmen faktörleri, öğrenci faktörleri, öğretim tasarımı faktörleri ve pedagojik faktörler olmak üzere toplam altı başlık altında toplamıştır.
- Fresen ayrıca erişim, öğrenci merkezli öğretim ortamları, değişim yönetimi ve web tabanlı öğretim materyallerinin kalitesi gibi konularında altını çizmiş ve başarı faktörleri kadar kalitenin yükseltilmesi için önceliklerinde belirlenmesi gerektiğini vurgulamıştır.

E-Öğrenme İçin Değerlendirme Yaklaşımları

- Uzaktan eğitim için Fortune ve Keith (1992), Sweeney (1995) ve Sorensen (1996) tarafından önerilen “AEIOU” olarak adlandırılan bir değerlendirme yaklaşımı vardır.
- Bu yaklaşım, yine bir uzaktan eğitim süreci olan e-öğrenme sürecine de uyarlanabilir.
- Bu yaklaşımda; Sorumluluk (Accountability), Etkililik (Effectiveness), Etki (Impact), Kuramsal Bağlam (Organizational Context) ve Beklenmeyen Çıktılar (Unanticipated Outcomes) olmak üzere beş boyut ele alınmaktadır.

E-Öğrenme İçin Değerlendirme Yaklaşımları

Farklı bir bakış açısıyla, e-öğrenmenin değerlendirilmesi için Reeves ve diğerleri (2002) “E-öğrenme programları için kullanılabilirlik ve öğretim tasarımı açısından buluşsal yöntemler” önermişlerdir. Toplam 15 başlık altında toplanan bu öneriler şu şekildedir:

- Sistem durumunun görünürlüğü
- Sistem ve gerçek hayat arasında eşleşme
- Hata düzeltme ve çıkış
- Tutarlılık ve standartlar
- Hata önleme
- Gezinti desteği
- Görsel Tasarım
- Yardım ve dokümantasyon
- Etkileşim
- Mesaj Tasarımı
- Öğretim Tasarımı
- Medya Entegrasyonu
- Öğretimin Değerlendirilmesi
- Kaynaklar
- Dönüt

E-Derslerin Değerlendirmesi için rnek Bir Dereceleme leği

<ul style="list-style-type: none">• ğrenci Desteği ve Kaynaklar <p>• E-ders, e-öğrenciyi desteklemek için bir çok bilgiyi ve bağlantıyı içermektedir.</p>	<ul style="list-style-type: none">• evrimii Düzen ve Tasarım <p>• E-ders çok iyi düzenlenmiştir ve kolay gezinilmektedir. Öğrenciler, dersin yapısını ve tüm bileşenlerini kolayca anlayabilmektedirler.</p>
<ul style="list-style-type: none">• ğretim Tasarımı ve Dağıtım <p>• E-ders öğrencinin ğrenci ile, öğrencinin eğitmeni ile ve öğrencinin içerik ile etkileşimini desteklemektedir. Bunun yanı sıra açıkça ifade edilmiş hedefleri bulunmaktadır.</p>	<ul style="list-style-type: none">• ğrenmenin Değerlendirilmesi <p>• E-ders zaman zaman öğrencinin durumunu ve öğrendiklerini çeşitli konularda değerlendiren etkinlikleri içermektedir.</p>
<ul style="list-style-type: none">• Teknoloji ile Yenilikçi ğretme <p>• E-ders öğrenmeyi ve iletişimi desteklemek amacı ile birçok teknolojik araçların kullanımını desteklemektedir.</p>	<ul style="list-style-type: none">• ğrenci Bildirimlerinin Fakülte Tarafından Kullanımı <p>• Eğitmen, ders içeriği hakkında öğrencilerden geri bildirim alabilmektedir.</p>

Özetle,

- Değerlendirme için farklı amaçlara göre farklı boyutlar ele alınabilir. Ancak, en temel bileşenler, bu süreçte aktif rol oynayan “öğrenciler ve öğretmenler”, eğitim programı, içerik, öğretim yöntem, teknik ve etkinliklerini temel alan “öğretim süreci”, teknik altyapı ve teknolojik olanaklar çerçevesinde “öğretim ortamları” ve son olarak destek servisleri, idarî süreçler ile liderlik boyutunu temel alan “yönetim” boyutudur.
- Farklı şekilde sınıflandırılrsa bile, e-öğrenme yaklaşımının başarısı veya etkililiği ortaya çıkarılmak istendiğinde, mutlaka tüm boyutları ile ele alınması gerekir. Bu kapsamda en azından öğrenci başarısı ve memnuniyeti, öğretmen görüşleri, eğitim programı, iletişim yöntemleri, destek servisleri ve öğretim süreci mutlaka değerlendirme kapsamına alınmalıdır.

e-Öğrenme Sürecinde Kalite

- Green (1994) yükseköğretim seviyesinde uzaktan eğitimde kaliteyi beş farklı açıdan incelemektedir:
 - Özel durumlar (en yüksek standartlar);
 - Standartlara uygunluk;
 - Amaca uygunluk;
 - Kurumsal hedefleri gerçekleştirme konusundaki etkililik; ve
 - Müşterilerin ihtiyaçlarını karşılama

Kalite ile İlgili Temel Kavramlar

- İstatistikler ve Göstergeler
- Performans Göstergeleri
- Standartlar
- Kriterler (Ölçütler)
- Kıyaslama

Uzaktan Öğretimde Kalite

- İsveç Yüksek Öğretim Kurumu (2008), Avrupa standartları, projeler ve ulusal organizasyonlardaki uygulamalarla birlikte var olan araştırmaları inceleyerek uzaktan öğretimde kaliteyi gösteren **e-öğrenmede Kalite** adlı bir model geliştirmiştir. Bu modele göre, yükseköğretim seviyesinde uzaktan öğretimin kalitesini gösteren 10 ölçüt vardır. Bu ölçütler:
 - Materyal/içerik
 - Yapı/sanal ortam
 - İletişim, işbirliği ve etkileşim
 - Öğrenci değerlendirmesi
 - Esneklik ve uyumluluk
 - Destek (öğrenci ve personel)
 - Personel yeterliği ve deneyimi
 - Vizyon ve kurumsal liderlik
 - Kaynak tahsisi
 - Bütünsel ve işlem durumu

Uzaktan Öğretimde Kalite

- Akademik İşbirliği'nin (2014) yazdığı rapora göre, uzaktan eğitim ortamlarında kalite deneyimini gösteren ortak özellikler şunlardır:
 - Kurumsal destek (vizyon, planlama & altyapı)
 - Ders oluşturma
 - Öğrenme ve öğretim (eğitim)
 - Ders yapısı
 - Öğrenci desteği
 - Personel desteği
 - Teknoloji
 - Değerlendirme
 - Öğrenci değerlendirmesi
 - Sınav güvenliği

Eğitmen Yeterlikleri

Yeterliklerin Sınıflandırılması

Araştırmacı(lar)	Kategoriler
Berge (1995)	Pedagojik boyut (konu uzmanlığı, yönlendirme ve değerlendirme), sosyal boyut (kişiler arası iletişim ve yönlendirme becerileri), yönetsel boyut (yönetimle ilgili konular ve liderlik becerileri), teknik boyut (teknoloji okuryazarlığı)
Richey vd. (2001)	Profesyonel temel, planlama ve analiz, tasarım ve geliştirme, uygulama ve yönetme
Williams (2003)	İletişim ve etkileşim, öğretim ve öğrenme, yönetim ve idare, teknoloji kullanımı
Dennis vd. (2004)	Pedagojik, iletişimsel, konu alanı uzmanı ve teknolojik yeterlikler
Klein vd. (2004)	Profesyonel temel (iletişim, mesleki gelişim, ahlak ve etik, güvenilirlik), planlama ve hazırlık, öğretim yöntemleri ve stratejileri (motivasyonu sağlama, yönlendirme, sorgulama, açıklama ve düzeltme, bilgi ve beceri geri çağırma ve transfer etme), ölçme ve değerlendirme, yönetim (öğrenme ortamını ve uygun teknoloji kullanımını yönetme)
Shank (2004)	Yönetici becerileri, tasarım, kolaylaştırma ve yönlendirme, değerlendirme, teknik yeterlikler
Smith (2005)	Ders öncesi gereken yeterlikler, ders süresince gereken yeterlikler ve ders sonrası için gereken yeterlikler
Guasch, Alvarez & Espasa (2010)	Tasarım/planlama, sosyal işlevsellik, öğretimsel işlev, teknolojik boyut ve yönetsel beceriler

Öğrenci Memnuniyeti

- Uzaktan eğitimde öğrencilerin memnuniyeti, bütün süreçten etkilenen en önemli faktörlerden biridir ve uzaktan eğitimin kalitesi hakkında direkt ipucu veren en önemli faktörlerden biridir.
- Genel olarak, öğrencilerin teknik yeterliği, öğretim süreci, öğretim içeriği, e-öğretmenlerin teknik ve pedagojik yeterlikleri, uzaktan eğitim yaklaşımlarına karşı öğretim teknolojileri tutumu, ÖYS'lerin kullanılabilirliği ve etkileşim düzeyleri öğrencilerin memnuniyet derecelerini etkileyen önemli faktörlerdir.

Sonuç

- Uzaktan eğitimde değerlendirme ve kalite önemli bileşenlerdir.
- Değerlendirme için farklı amaçlara göre farklı boyutlar ele alınabilir.
- Ancak, en temel bileşenler, bu süreçte aktif rol oynayan “öğrenciler ve eğitimciler”, eğitim programı, içerik, öğretim yöntem, teknik ve etkinliklerini temel alan “öğretim süreci”, teknik altyapı ve teknolojik olanaklar çerçevesinde “öğretim ortamları” ve son olarak destek servisleri, idarî süreçler ile liderlik boyutunu temel alan “yönetim” boyutudur.
- Farklı şekilde sınıflandırılrsa bile, e-öğrenme yaklaşımının başarısı veya etkililiği ortaya çıkarılmak istendiğinde, mutlaka tüm boyutları ile ele alınması gerekir.

Tartışalım

- Çevrimiçi sınav olmanın güçlü ve sınırlı yanları nelerdir?
- Çevrimiçi sınav sürecinde kopya çekme olasılığına karşı ne gibi önlemler alınabilir?
- e-Öğrenme sürecinde kaliteyi kontrol etmek ve arttırmak için ne gibi önlemler alırdınız? Uygulanabilirlik ve sürdürülebilirlik açısından ele alarak tartışınız.